

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A 468177

878 1 H37

Sacitus

Germania

University of Michigan

GENERAL LIBRARY

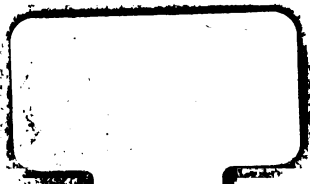
OF

University of Michigan

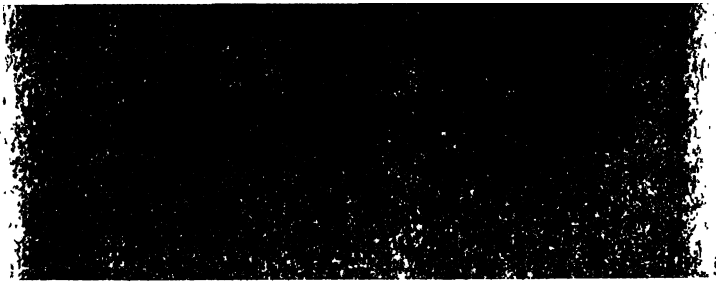
Presented by

Dr. H. S. Frieze

1900

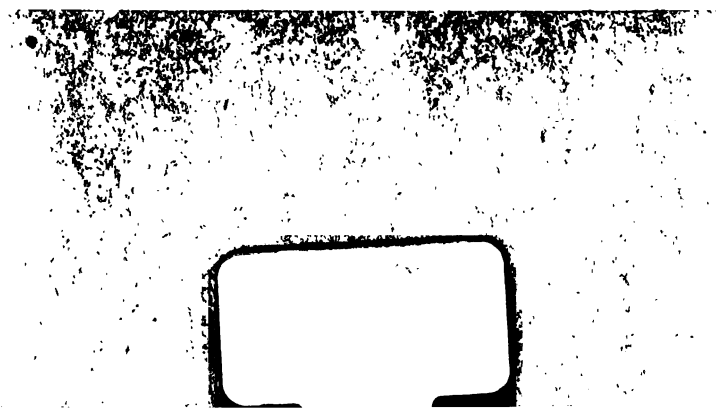

GENERAL LIBRARY
OF
University of Michigan

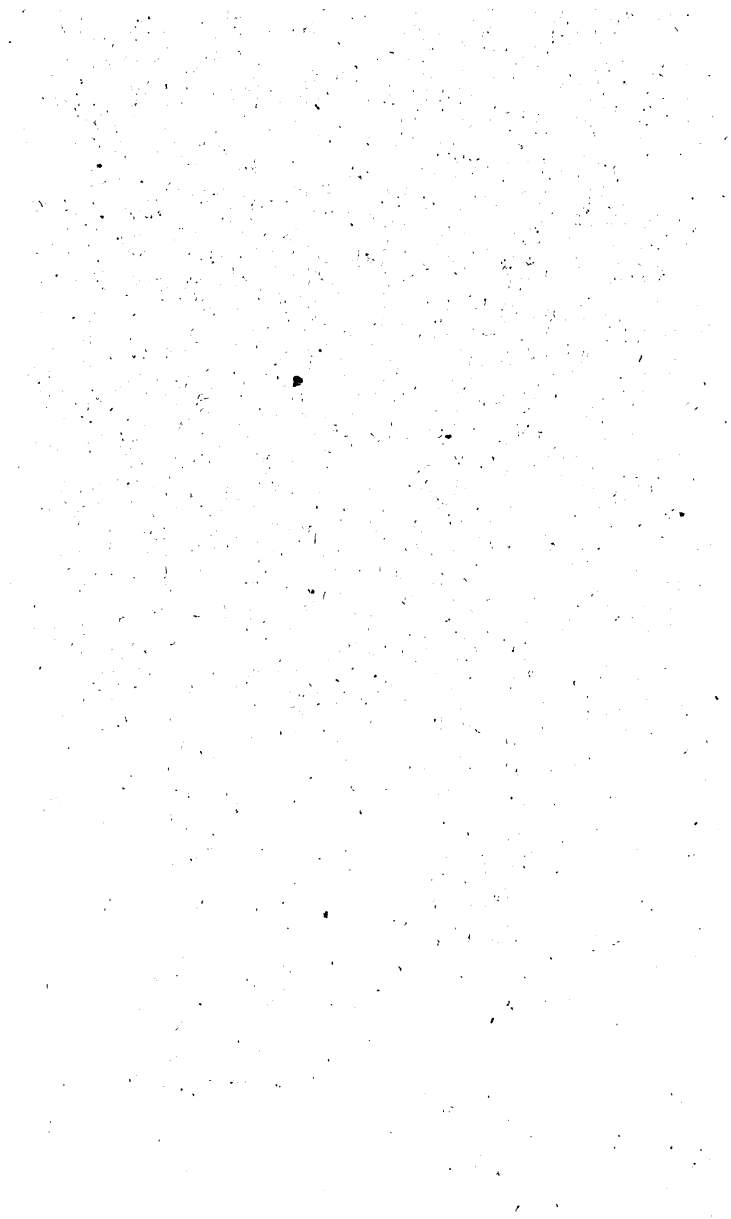
Presented by

Dr. H. S. Frieze

.....1900

[The page contains extremely faint and illegible text, likely due to low contrast or scanning quality. The text is arranged in several paragraphs across the page.]

Full Lt Ol

878

T

H 21

From Dr. H. S. Frueze

CORNELII TACITI GERMANIA

IN VSVM SCHOLARVM RECOGNITA

A MAVRICIO HAVPTIO

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

A. MDCCCLV

878
T
H37

26437

26437

CORNELII TACITI GERMANIA

IN VSVM SCHOLARVM RECOGNITA

A MAVRICIO HAVPTIO

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

A. MDCCCLV

772

F

37

1 Germania omnis a Gallis Raetisque et Pan-
 noniis Rheno et Danuvio fluminibus, a Sar-
 matis Dacisque mutuo metu aut montibus
 separatur: cetera Oceanus ambit, latos sinus
 5 et insularum immensa spatia complectens, nu-
 per cognitis quibusdam gentibus ac regibus,
 quos bellum aperuit. Rhenus, Raeticarum
 Alpium inaccesso ac praecipiti vertice ortus,
 modico flexu in occidentem versus septentrio-

CORNELII. TACITI. DE ORIGINE. SITV. MORIBVS AC
 POPVLIS. GERMANORVM LIBER. INCIPIT *A* i. e. *apogra-*
phum Pontani, Cornelius Tacitus De origine et situ
 germanorum *B* i. e. *codex Vaticanus* 1862, C. Cor-
 nelii Taciti de origine et situ germanorum *C* i. e.
codex Vaticanus 1518. 1. Raetisque *Cellarius*:
 reŕtiisque *C*, retiisque *B*, rhetiisque *A*. 2. danu-
 bio *A*. 3. mōtuo *A*. 4. seperatur *B*. 7. rhe-
 ticarum *A(B?)*, rēticarum *C*. 9. in *supra versum A*.

nali Oceano miscetur. Danuvius, molli et clementer edito montis Abnobae iugo effusus, pluris populos adit, donec in Ponticum mare sex meatibus erumpat: septimum os paludibus hauritur.

5

2 ipsos Germanos indigenas crediderim minimeque aliarum gentium adventibus et hospitibus mixtos, quia nec terra olim sed classibus advehebantur qui mutare sedes quaerebant et immensus ultra utque sic dixerim 10 adversus Oceanus raris ab orbe nostro navibus aditur. quis porro, praeter periculum horridi et ignoti maris, Asia aut Africa aut Italia relictæ Germaniam peteret, informem terris, asperam caelo, tristem cultu aspectu- 15 que, nisi si patria sit?

celebrant carminibus antiquis, quod unum apud illos memoriae et annalium genus est,

1. danubius *A(B?)*. 2. Abnobae *Rhenanus*: arnobae et in margine arbonae *B*, arbonae *A*, arbone et in margine mons a^ubona *C*. 3. plures *C*. 7. ospitiis *A*, ospitiis *C*. 8. mistos *A*. 13. e horridi *A*. 14. germania *C*. peteret: *A*. 16. nisi (*nⁱ C*) si *BC*: nisi, sed ut ni si inde factum sit, *A*. 17. celebratur *C*.

Tuistonem, deum terra editum, et filium Man-
num originem gentis conditoresque. Manno
tris filios assignant, e quorum nominibus pro-
ximi Oceano Ingaevones, medii Herminones,
5 ceteri Istaevones vocentur. quidam, ut in
licentia vetustatis, pluris deo ortos plurisque
gentis appellationes, Marsos Gambrivios Sue-
bos Vandilios, affirmant, eaque vera et an-
tiqua nomina. ceterum Germaniae vocabulum
10 recens et nuper additum, quoniam qui primi
Rhenum transgressi Gallos expulerint ac nunc
Tungri, tunc Germani vocati sint. ita natio-
nis nomen, non gentis, evaluisse paulatim, ut
omnes primum a victore ob metum, mox
15 etiam a se ipsis invento nomine Germani vo-
carentur.

tui

1. tristonem *A*, tuistonem *C*, tristonem *B*?
- et *ABC*: ei *pr A*.   2. conditoresque *Rhenanus*:
conditorisque *AB*, conditoris *C*.   3. tres *BC*.
4. ingeones *A*, ingeones *BC*.   hermiⁿones
A, hermiones *BC*.   5. isteuones *C*.   6. pluris
— pluresque *A(BC?)*.   7. gabriuios *B*, ganbriuios
- C*, gabriuios *A*.   sueuos *ABC*.   8. uandalios *A*.
enque *C*.   11. ac *BC*: ut *A*.   15. etiam
AB: et *C*.

3 fuisse apud eos et Herculem memorant,
 primumque omnium virorum fortium ituri in
 proelia canunt. sunt illis haec quoque car-
 mina quorum relatu, quem barditum vocant,
 accendunt animos futuraeque pugnae fortunam 5
 ipso cantu augurantur. terrent enim trepi-
 dantve prout sonuit acies, nec tam vocis ille
 quam virtutis concentus videtur. affectatur
 praecipue asperitas soni et fractum murmur,
 obiectis ad os scutis, quo plenior et gravior 10
 vox repercussu intumescat. ceterum et Vlixen
 quidam opinantur longo illo et fabuloso errore
 in hunc Oceanum delatum adisse Germaniae
 terras, Asciburgiumque, quod in ripa Rheni
 situm hodieque incolitur, ab illo constitutum 15
 nominatumque . . . . . : aram quin etiam
 Vlixii consecratam adiecto Laertae patris no-
 mine eodem loco olim repertam, monumenta-

7. vocis ille — videtur *Rhenanus*: uoces ille
 (ille BC) — uidentur ABC. 10. obiectis AB: dic-
 tis C. ad eos *pr B*. 11. ulixen C: ulysem
 (ss in *litura*) A. 12. errore si in C. 14. asciburgiumque B: astiburgiumque A, assiburgiumque C.
 15. hodie C. 16. nominatumque, *sed in margine* deest A, nominatumque *ασπιουργιον* BC. 17. ulyssi (ss in *litura*) A.

que et tumulos quosdam Graecis litteris in-
scriptos in confinio Germaniae Raetiaeque ad-
huc extare. quae neque confirmare argumen-
tis neque refellere in animo est: ex ingenio
5 suo quisque demat vel addat fidem.

4 ipse eorum opinionibus accedo qui Ger-
maniae populos nullis aliis aliarum nationum
conubiis infectos propriam et sinceram et tan-
tum sui similem gentem extitisse arbitrantur.
10 unde habitus quoque corporum, quamquam in
tanto hominum numero, idem omnibus; truces
et caerulei oculi, rutilae comae, magna cor-
pora et tantum ad impetum valida: laboris
atque operum non eadem patientia; minimeque
15 sitim aestumque tolerare, frigora atque inedia
caelo solove assuerunt.

5 terra etsi aliquanto specie differt, in uni-
versum tamen aut silvis horrida aut paludibus

2. rhetiaeque *A* (*BC?*). 7. aliis *delendum*
num
putat Lipsius. nationibus *A.* 8. connubiis *libri.*
10. quamquam *A:* q q *B.* q̄ tā q̄ *C.* 12. ceru-
lei
11. lei *C.* ceruli *B.* ceruli *A.* 15. satim *C.* 16. as-
suerunt *B.* assueuerunt *C.*

magis quam aurum sequuntur, nulla affectione animi, sed quia numerus argenteorum facilior usui est promiscua ac vilia mercantibus.

6 ne ferrum quidem superest, sicut ex genere telorum colligitur. rari gladiis aut maioribus lanceis utuntur: hastas vel ipsorum vocabulo frameas gerunt, angusto et brevi ferro, sed ita acri et ad usum habili ut eodem telo prout ratio poscit vel cominus vel eminus pugnent. et eques quidem scuto frameaque contentus est, pedites et missilia spargunt, pluraque singuli, atque in immensum vibrant, nudi aut sagulo leves. nulla cultus iactatio; scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt. paucis loricae, vix uni alterive casis aut galea. equi non forma, non velocitate conspicui. sed nec variare gyros in morem nostrum docentur: in rectum aut uno flexu

1. affectione C: affectatione AB. 5. telorum C. 9. tello C. cominus A(BC?). 12. at-
in

que, imensum A, atque i imensum C, atque i mensum B. 14. distinguunt A(BC?). 16. aut galea Rhemanus: aut galeae AB, augalee C. 17. uariare BC: uarietate A.

dextros agunt, ita coniuncto orbe ut nemo posterior sit.

in universum aestimanti plus penes peditem roboris; eoque mixti proeliantur, apta et congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum quos ex omni iuventute delectos ante aciem locant. definitur et numerus: centeni ex singulis pagis sunt, idque ipsum inter suos vocantur et quod primo numerus fuit iam nomen et honor est.

acies per cuneos componitur. cedere loco, dummodo rursus instes, consilii quam formidinis arbitratur. corpora suorum etiam in dubiis proeliis referunt. scutum reliquisse praecipuum flagitium, nec aut sacris adesse aut concilium inire ignominioso fas; multique superstites bellorum infamiam laqueo finierunt.

7 reges ex nobilitate, duces ex virtute su-

coniuncto

1. cuncto *A*, cuncto *margo B*, coniuncto *B*,
concto *C*. 3. existimanti *C*. 4. misti *A*.

1 di

6. delectos *B*. 7. centeni — numerus *om C*. 9. quod
corr A (et CP): quidem *pr A et B*. 12. fortitudinis
pr A. 13. etiam *A(BP)*: et *C*. 16. consilium
C. 17. infameam *C*.

munt. nec regibus infinita aut libera potestas,
et duces exemplo potius quam imperio, si
prompti, si conspicui, si ante aciem agant,
admiratione praesunt. ceterum neque animad-
5 vertere neque vincire, ne verberare quidem
nisi sacerdotibus permissum, non quasi in poe-
nam nec ducis iussu, sed velut deo imperante,
quem adesse bellantibus credunt. effigiesque
et signa quaedam detracta lucis in proelium
10 ferunt. quodque praecipuum fortitudinis inci-
tamentum est, non casus nec fortuita conglo-
batio turmam aut cuneum facit, sed familiae
et propinquitates; et in proximo pignora, unde
feminarum ululatus audiri, unde vagitus infan-
15 tium. hi cuique sanctissimi testes, hi maximi
laudatores: ad matres, ad coniuges vulnera
ferunt; nec illae numerare et exigere plagas
pavent, cibosque et hortamina pugnantibus
8 gestant. memoriae proditur quasdam acies in-
20 clinatas iam et labantes a feminis restitutas
constantia precum et obiectu pectorum et mon-

2. et *C*: etiam *AB*.   11. neque *A*.   13. et

propinquitates *BC*: aut propinquitates *A*.   17. enu-
merare *A*^{et} *P*   et *C*: aut *A* (*B*?)   19. pditur *A*.
inclinatas *C*.

strata cominus captivitate, quam longe impatientius feminarum suarum nomine timent, adeo ut efficacius obligentur animi civitatum quibus inter obsides puellae quoque nobiles imperantur. inesse quin etiam sanctum aliquid et providum putant, nec aut consilia earum aspernantur aut responsa neglegunt. vidimus sub divo Vespasiano Veledam, diu apud plerosque numinis loco habitam: sed et olim Albrunam et compluris alias venerati sunt, non adulatione nec tamquam facerent deas.

9 deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent. Martem et Herculem concessis animalibus placant. pars Sueborum et Isidi sacrificat. unde causa et origo peregrino sacro parum comperi, nisi quod signum ipsum in

1. cominus *A(BC?)*. 4. *post puellę aliquid erasum in A.* 5. imperentur *A.* 6. nobiles *A,* nobiles *BC.* 7. neglegunt *B:* negligunt *A(C?)*. 8. ueledam *B(C?):* uoledam *A.* 9. Albrunam *Muellerhoffius:* auriniam *ABC,* sed in *A* $\dagger$ albri-
niam *supra adscriptum.* 10. Albrunam *supra adscriptum.* 11. neque *A.* 12. et herculem *post placant AB(C?).* 13. suenor-
um *A(C?).* 14. suenor-
um *B.* 15. peregrinorum sacro *C.* 16. peregrinorum sacro *C.*

modum liburnae figuratum docet advectam religionem. ceterum nec cohibere parietibus deos neque in ullam humani oris speciem assimulare ex magnitudine caelestium arbitrantur: lucos ac nemora consecrant deorumque nominibus appellant secretum illud quod sola reverentia vident.

10 auspicia sortesque ut qui maxime observant. sortium consuetudo simplex. virgam
10 frugiferae arbori decisam in surculos amputant eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temere ac fortuito spargunt. mox, si publice consulitur, sacerdos civitatis, sin privatim, ipse pater familiae, precatus
15 deos caelumque suspiciens, ter singulos tollit, sublato secundum impressam ante notam interpretatur. si prohibuerunt, nulla de eadem re in eundem diem consultatio; sin permissum, auspicioꝝ adhuc fides exigitur. et
20 illud quidem etiam hic notum, avium voces volatusque interrogare. proprium gentis equo-

8. conservant C. 9. est simplex C. 13. nox
sin C. consulitur *Walchius*. 15. suppliciens C.
17. interpretationem C. prohibuerat C?
21. equorum quoque AB: equorumque C.

rum quoque praesagia ac monitus experiri. publice aluntur iisdem nemoribus ac lucis, candidi et nullo mortali opere contacti: quos pressos sacro curru sacerdos ac rex vel princeps civitatis comitantur hinnitusque ac fremitus observant. nec ulli auspicio maior fides, non solum apud plebem, sed apud proceres, apud sacerdotes: se enim ministros deorum, illos conscios putant. est et alia opservatio auspiorum qua gravium bellorum eventus exploratur. eius gentis cum qua bellum est captivum quoquo modo interceptum cum electo popularium suorum patriis quemque armis committunt. victoria huius vel illius pro praecidio accipitur. 15

- 11 de minoribus rebus principes consultant, de maioribus omnes, ita tamen ut ea quoque quorum penes plebem arbitrium est apud principes pertractentur. coeunt, nisi quid fortui-

4. pressas *pr A.* 5. ac *AB*; et *C.* 7. sed *C*: sed etiam *Meginhardus*, om *AB*. 9. illos *C*: illos *A*, istos *B*. conscios putat *C*. opservatio *corr A*: observatio *pr A et BC*. 10. exploratur *corr A et B*: exploratur *pr A*, explorant *C*. 19. praetractentur *C*.

tum et subitum incidit, certis diebus, cum aut
incohatur luna aut impletur: nam agendis re-
bus hoc auspicatissimum initium credunt. nec
dierum numerum, ut nos, sed noctium com-
5 putant. sic constituunt, sic condicunt: nox
ducere diem videtur. illud ex libertate vitium,
quod non simul nec ut iussi conveniunt, sed
et alter et tertius dies cunctatione coeuntium
absumitur. ut turba placuit, considunt armati.
10 silentium per sacerdotes, quibus tum et coer-
cendi ius est, imperatur. mox rex vel prin-
ceps, prout aetas cuique, prout nobilitas, pro-
ut decus bellorum, prout facundia est, audiun-
tur, auctoritate suadendi magis quam iubendi
15 potestate. si displicuit sententia, fremitu asper-
nantur; sin- placuit, frameas concutiunt. ho-
noratissimum assensus genus est armis laudare.
12 licet apud concilium accusare quoque et
discrimen capitis intendere. distinctio poena-
20 rum ex delicto. proditores et transfugas ar-
boribus suspendunt, ignavos et imbelles et cor-
pore infames caeno ac palude iniecta insuper

2. inchoatur AC. 9. turba Gronovius: turbe
ABC. 10. tum B: cum C, tamen A. 18. con-
siliium C. 22. coeno ABC?

crate mergunt. diversitas supplicii illuc respicit, tamquam scelera ostendi oporteat dum puniuntur, flagitia abscondi. sed et levioribus delictis pro modo poena: equorum pecorumque numero convicti mulctantur. pars 5 mulctae regi vel civitati, pars ipsi qui vindicatur vel propinquis eius exolvitur. eliguntur in iisdem conciliis et principes qui iura per pagos vicosque reddunt. centeni singulis ex plebe comites consilium simul et auctori- 10 tas assunt.

13 nihil autem neque publicae neque privatae rei nisi armati agunt. sed arma sumere non ante cuiquam moris quam civitas suffecturum probaverit. tum in ipso concilio vel princi- 15 pum aliquis vel pater vel propinqui scuto frameaque iuvenem ornant. haec apud illos toga,

1. create C. 3. flagitia BC et margo A: supplicia A. et A. 4. poena Acidalius: poenarum ABC. 5. multantur BC. 6. ipsis pr A.

tur

uindicatur C: uindicavit A, uindicavit B. 8. princeps pr A. 11. adest adsunt B. 13. ar-

tum

mate pr C. 15. tum C: cum A, cum B. 16. propinqui A: propinquus BC?

hic primus iuventae honos; ante hoc domus
pars videntur, mox rei publicae. insignis no-
bilitas aut magna patrum merita principis dig-
nationem etiam adolescentulis assignant: ce-
5 teri robustioribus ac iam pridem probatis ag-
gregantur, nec rubor inter comites aspici.
gradus quin etiam ipse comitatus habet, iudi-
cio eius quem sectantur; magnaue et comi-
tum aemulatio, quibus primus apud principem
10 suum locus, et principum, cui plurimi et acer-
rimi comites. haec dignitas, hae vires, magno
semper electorum iuvenum globo circumdari;
in pace decus, in bello praesidium. nec so-
lum in sua gente cuique, sed apud finitimas
15 quoque civitates id nomen, ea gloria est, si
numero ac virtute comitatus emineat: expe-
tuntur enim legationibus et muneribus ornan-
tur et ipsa plerumque fama bella proffigant.
14 cum ventum in aciem, turpe principi vir-
20 tute vinci, turpe comitatu virtutem principis
non adaequare. iam vero infame in omnem
vitam ac probrosum superstitem principi suo

3. dignitatem A. 4. ceteri *Lipsius*: ceteris
ABC. 7. etiam A (*BP*): ē *deletum* C. 11. hęc
vires *pr* A. 21. equare C. viro A.

ex acie recessisse. illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloriae eius assignare praecipuum sacramentum est: principes pro victoria pugnant, comites pro principe. si civitas in qua orti sunt longa pace et otio torpeat, plerique nobilium adolescentium petunt ultro eas nationes quae tum bellum aliquod gerunt, quia et ingrata genti quies et facilius inter ancipitia clarescunt magnumque comitatum non nisi vi belloque tuentur. exigunt enim principis sui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam victricemque frameam. nam epulae et quamquam incompti, largi tamen apparatus pro stipendio cedunt. materia munificentiae per bella et raptus. nec arare terram aut exspectare annum tam facile persuaseris quam vocare hostem et vulnera mereri. pigrum quin immo et iners videtur sudore acquirere quod possis sanguine parare.

15 quotiens bella non ineunt, non multum venatibus, plus per otium transigunt, dediti somno ciboque, fortissimus quisque ac bellico-

2. eius *om* A.   pcipuum A.   9. clarescant C.   10. tueare C.   18. imo ABC.

sive inscitia aedificandi. ne caementorum quidem apud illos aut tegularum usus: materia ad omnia utuntur informi et citra speciem aut delectationem. quaedam loca diligentius illinunt terra ita pura ac splendente ut picturam 5 ac lineamenta locorum imitetur. solent et subterraneos specus aperire eosque multo insuper fimo onerant, suffugium hiemi et receptaculum frugibus; quia rigorem frigorum eiusmodi locis molliunt, et si quando hostis advenit, aperta populatur, abdita autem et defossa aut ignorantur aut eo ipso fallunt quod quaerenda sunt. 10

17 tegumen omnibus sagum fibula aut, si desit, spina consertum; cetera intecti totos dies iuxta focum atque ignem agunt. locupletissimi veste distinguuntur, non fluitante sicut Sarmatae ac Parthi, sed stricta et singulos artus exprimente. gerunt et ferarum pelles, proximi ripae negligenter, ultiores 15

6. liniamenta *A.* locorum *Nipperdeius*: colorum *ABC.* subterraneos *A*: subterraneos *BC*?

8. honerant *C.* 9. loci *Acidalius.* 13. fibula *A.* 15. iusta *A.* 16. distinguuntur *A.*

18. gerunt *C:* ^gferunt *A,* ferunt *B.* 19. negligenter *C:* negligenter *AB.*

exquisitius, ut quibus nullus per commercia
cultus. eligunt feras et detracta velamina spar-
gunt maculis pellibusque beluarum quas exte-
rior Oceanus atque ignotum mare gignit. nec
5 alius feminis quam viris habitus, nisi quod
feminae saepius lineis amictibus velantur, eos-
que purpura variant partemque vestitus supe-
rioris in manicas non extendunt, nudae bra-
chia ac lacertos; sed et proxima pars pecto-
10 ris patet.

18 quamquam severa illic matrimonia, nec
ullam morum partem magis laudaveris. nam
prope soli barbarorum singulis uxoribus con-
tenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non
15 libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis
ambiuntur. dotem non uxor marito, sed uxori
maritus offert. intersunt parentes ac propin-
qui; probant munera, non ad delicias mulie-
bres quaesita nec quibus nova nupta comatur,
20 sed boves et frenatum equum et scutum eum
framea gladioque. in haec munera uxor ac-
cipitur, atque invicem ipsa armorum aliquid

4. oceanus C. 12. ullarum *pr A.* 16. am-
biontur C. 18. probant munera *Lachmannus*: ac
munera probant munera *ABC.*

viro affert. hoc maximum vinculum, haec ar-
cana sacra, hos coniugales deos arbitrantur.
ne se mulier extra virtutum cogitationes ex-
traque bellorum casus putet, ipsis incipientis
matrimonii auspiciis admonetur venire se la- 5
borum periculorumque sociam, idem in pace,
idem in proelio passuram ausuramque. hoc
iuncti boves, hoc paratus equus, hoc data ar-
ma denuntiant. sic vivendum, sic pereundum;
accipere se quae liberis inviolata ac digna 10
reddat, quae nurus accipiant rursusque ad ne-
potes referantur.

19 ergo saepta pudicitia agunt, nullis specta-
culorum illecebris, nullis conviviorum irrita-
tionibus corruptae. litterarum secreta viri pa- 15
riter ac feminae ignorant. paucissima in tam
numerosa gente adulteria. quorum poena prae-
sens et maritis permissa: abscisis crinibus,
nudatam, coram propinquis expellit domo ma-
ritus ac per omnem vicum verberare agit. pu- 20

1. hoc AB: hec C. 4. incipientibus A.

9. pereundum A: piendum C. pariendum B.

11. reddant C (B P). 18. abscisis libri non

nulli: accisis AC, adcisis B. 20. ac psone C.

blicatae enim pudicitiae nulla venia; non forma, non opibus maritum invenerit. nemo enim illic vitia ridet, nec corrumpere et corrumpi saeculum vocatur. melius quidem ad
5 huc eae civitates in quibus tantum virgines nubunt et cum spe votoque uxoris semel transigitur. sic unum accipiunt maritum quomodo unum corpus unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tamquam
10 maritum, sed tamquam matrimonium ament. numerum liberorum finire aut quemquam ex agnatis necare flagitium habetur, plusque ibi boni mores valent quam alibi bonae leges.
20 in omni domo nudi ac sordidi in hostatus, in haec corpora quae miramur excrescunt. sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis aut nutricibus delegantur. dominum ac servum nullis educationis deliciis dignoscas: inter eadem pecora, in eadem humo degunt,
20 donec aetas separet ingenuos, virtus agnoscat.

2. inuenerit *A*: inueniet *B*, inuenit *C*.   10. ament
AB: attinent *C*.   15. mirantur *C*.   16. nec *B*:
n^c *A*: non *C*.   17. aut *A*: ac *BC*.   18. dino-
scas *BC*.   19. pectora *A*, peccora *C*.

sera iuvenum venus, eoque inexhausta pubertas. nec virgines festinantur: eadem iuventa, similis proceritas; pares validaeque miscentur, ac robora parentum liberi referunt. sororum filiis idem apud avunculum qui ad patrem honor. quidam sanctiorem artiolemque hunc nexum sanguinis arbitrantur et in accipiendis obsidibus magis exigunt, tamquam et animum firmiter et domum latius teneant. heredes tamen successoresque sui cuique liberi, et nullum testamentum. si liberi non sunt, proximus gradus in possessione fratres patris avunculi. quanto plus propinquorum, quo maior affinium numerus, tanto gratiosior senectus; nec ulla orbitatis pretia. 15

21 suscipere tam inimicitias seu patris seu propinqui quam amicitias necesse est. nec implacabiles durant: luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque satisfactionem universa domus; uti 20

5. ad BC: apud A. 6. artiolemque A (BC?).

8. et animum libri non nulli: et in animum ABC.

13. quo A: tanto BC. maior BC et corr A:

! gratior

magis pr A. 14. gratiosior B. 16. seu patris seu propinqui om C. 19. ac poetarum C.

liter in publicum, quia periculosiores sunt inimicitiae iuxta libertatem.

convictibus et hospitibus non alia gens effusius indulget. quemcumque mortalium ar-
5 cere tecto nefas habetur; pro fortuna quisque
apparatis epulis excipit. cum defecere, qui
modo hospes fuerat, monstrator hospitii et
comes; proximam domum non invitati adeunt:
nec interest; pari humanitate accipiuntur. no-
10 tum ignotumque quantum ad ius hospitis ne-
mo discernit. abeunti, si quid poposcerit, con-
cedere moris; et poscendi invicem eadem fa-
cilitas. gaudent muneribus, sed nec data
imputant nec acceptis obligantur: vinclum
15 inter hospites comitas.

22 statim e somno, quem plerumque in diem
extrahunt, lavantur; saepius calida, ut apud
quos plurimum hiems occupat. lauti cibum
capiunt: separatae singulis sedes et sua cui-

2. iusta *A.*   3. aliqua *A.*   6. defeceret *C.*

11. poposcerit *C et corr A:* poposceris *pr A,* po-
poscerunt *B.*   14. vinclum *Lachmannus:* victus *ABC.*

15. hospites *AB:* homines *C.*   comitas *Lach-*
mannus: comis *ABC.*   16. e *C et corr A:* enim
B et pr A.   19. separate *B.*

que mensa. tum ad negotia nec minus saepe
ad convivia procedunt armati. diem noctem-
que continuare potando nulli probrum. cre-
brae, ut inter vinolentos, rixae raro convi-
ciiis, saepius caede et vulneribus transiguntur. 5
sed et de reconciliandis invicem inimicis et
iungendis affinitatibus et asciscendis principi-
bus, de pace denique ac bello plerumque in
conviviis consultant, tamquam nullo magis 10
tempore aut ad simplices cogitationes pateat
animus aut ad magnas incalescat. gens non
astuta nec callida aperit adhuc secreta pec-
toris licentia ioci. ergo detecta et nuda
omnium mens postera die retractatur: et sal-
va utriusque temporis ratio est; deliberant 15
dum fingere nesciunt, constituunt dum errare
non possunt.

23 potui humor ex hordeo aut frumento, in
quandam similitudinem vini corruptus: proximi
riparae et vinum mercantur. cibi simplices, 20
agrestia poma, recens fera aut lac concretum:

5. transiguntur *A*. 6. sed et *A*: sed *C* (*BP*).

12. adhuc *C*: ad hec *AB*. 13. ioci *BC*:

1 loci

ioci *A*. 14. retractatur *A*.

sine apparatu, sine blandimentis expellunt famem. adversus sitim non eadem temperantia. si indulseris ebrietati, suggerendo quantum concupiscunt, haud minus facile vitiis quam

5 armis vincentur.

4 genus spectaculorum unum atque in omni
coetu idem. nudi iuvenes, quibus id ludicrum
est, inter gladios se atque infestas frameas
salto iaciunt. exercitatio artem paravit, ars
0 decorem; non in quaestum tamen aut mercedem:
quamvis audacis lasciviae pretium est voluptas
spectantium. aleam, quod mirere, sobrii inter
seria exercent, tanta lucrandi perdendive
temeritate ut, cum omnia defecerunt,
15 extremo ac novissimo iactu de libertate ac de
corpore contendant. victus voluntariam servitutem
adit; quamvis iuvenior, quamvis robustior,
alligari se ac venire patitur. ea est in re
prava pervicacia; ipsi fidem vocant.
20 servos condicionis huius per commercia tradunt,
ut se quoque pudore victoriae exolvant.
25 ceteris servis non in nostrum morem de-

3. indulxeris *pr A.*   9. excitatio *C.*   pa-
rat *C.*   12. expectantium *BC.*   miretur *C.*
14. defecerint *A.*

scriptis per familiam ministeriis utuntur: suam quisque sedem, suos penates regit. frumenti modum dominus aut pecoris aut vestis ut colono iniungit et servus hactenus paret: cetera domus officia uxor ac liberi exequentur. 5 verberare servum ac vinculis et opere coercere rarum: occidere solent, non disciplina et severitate, sed impetu et ira, ut inimicum, nisi quod impune est. liberti non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in 10 domo, numquam in civitate, exceptis dumtaxat iis gentibus quae regnantur. ibi enim et super ingenuos et super nobiles ascendunt: apud ceteros impares libertini libertatis argumentum sunt. 15

26 fenus agitare et in usuras extendere ignotum; ideoque magis servatur quam si vetitum esset. agri pro numero cultorum ab univer-

teriis

1. ministeriis C: ministris A, ministris B. utuntur om B. 3. ut BC et corr A: aut pr A. 4. et et

BC: ut A. 5. exequantur C. 9—15. liberti — argumentum sunt: haec in fine capitis 26, post ignorantur, habent AB, sed A etiam hic in margine, cum hac adnotatione, in hoc loco potius. 12. et super ingenuos hic in margine om A.

sis in vices occupantur, quos mox inter se
secundum dignationem partiuntur. facilitatem
partiendi camporum spatia praebent. arva per
annos mutant, et superest ager. nec enim cum
5 ubertate et amplitudine soli labore contendunt,
ut pomaria conserant et prata separent et hor-
tos rigent; sola terrae seges imperatur. unde
annum quoque ipsum non in totidem digerunt
species: hiems et ver et aestas intellectum ac
10 vocabula habent, autumnus perinde nomen ac
bona ignorantur.

27 funerum nulla ambitio. id solum obser-
vant ut corpora clarorum virorum certis lignis
crementur. struem rogi nec vestibibus nec
15 odoribus cumulant: sua cuique arma, quorun-
dam igni et equus adicitur. sepulcrum caespes
erigit: monumentorum arduum et operosum
honorem ut gravem defunctis aspernantur. la-

1. in vices *B*: inuicem *A*, vices *C*.   3. pre-
    ¹ prebent
bent *A*, prestant *B*, pstant *C*.   5. labore *BC*:
¹ labore
laborare *A*, ¹ laborare *margo B*.   6. separent *B*.
    ^{et}
    et *C*: ut *A*, ut *B*.   ortos *B*.   12. ob-
servatur *BC*.   16. adiiicitur *A* (*BC?*).

menta ac lacrimas cito, dolorem et tristitiam tarde ponunt. feminis lugere honestum est, viris meminisse.

haec in commune de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. nunc singulorum gentium instituta ritusque quatenus differant, quae nationes e Germania in Gallias commigraverint, expediam.

28 validiores olim Gallorum res fuisse summus auctor divus Iulius tradit; eoque credibile est etiam Gallos in Germaniam transgressos. quantum enim amnis obstabat quominus ut quaeque gens evaluerat occuparet permutaretque sedes promiscuas adhuc et nulla regnorum potentia divisas? igitur inter Hercyniam silvam Rhenumque et Moenum amnes Helvetii, ulteriora Boii, Gallica utraque gens, tenuere. manet adhuc Boihaemi nomen signatque loci veterem memoriam,

2. est *om C.* 10. auctor *B:* autor *A,* auctorum

^{uer}
C. 15. diuisas *BC:* diuisas *A.* 16. ^ehirciniam *A,* hircyniam *B,* hercinam *C.* 17. utraque *om A.*

18. ^hboiemi *A,* ^tboiemi *C,* boihemi *B.* 19. signatque *A(B^p):* significatque *C(B^p).*

quamvis mutatis cultoribus. sed utrum Ara-
visci in Pannoniam ab Osis, Germanorum na-
tione, an Osi ab Araviscis in Germaniam
commigraverint, cum eodem adhuc sermone
5 institutis moribus utantur, incertum est, quia
pari olim inopia ac libertate eadem utriusque
ripae bona malaque erant. Treveri et Nervii
circa affectationem Germanicae originis ultro
ambitiosi sunt, tamquam per hanc gloriam san-
10 guinis a similitudine et inertia Gallorum sepa-
rentur. ipsam Rheni ripam haud dubie Ger-
manorum populi colunt, Vangiones Triboci
Nemetes. ne Ubii quidem, quamquam Ro-
mana colonia esse meruerint ac libentius Agrip-
15 pinenses conditoris sui nomine vocentur, origine
erubescunt, transgressi olim et experimento
fidei super ipsam Rheni ripam collocati, ut
arcerent, non ut custodirentur.

1. aravisci A.   2. a boiis ABC, osis *margo* A.
3. osci C.   4. commigrauerunt C.   5. quia
quia
C: qui A, qui B.   7. Nervii *Rhenanus*: neruli BC,
neruli A.   ^{circa} 8. citra A.   germanice B, germaniç
C, germanç A.   12. treboci C.   13. ne Ubii
Gruterus: nubii BC, ^hnubii A.

29 omnium harum gentium virtute praecipui Batavi non multum ex ripa, sed insulam Rheni amnis colunt, Chattorum quondam populus et seditione domestica in eas sedes transgressus in quibus pars Romani imperii fierent. manet 5 honos et antiquae societatis insigne: nam nec tributis contemnuntur nec publicanus atterit; exempti oneribus et collationibus et tantum in usum procliorum sepositi velut tela atque arma bellis reservantur. 10

est in eodem obsequio et Mattiacorum gens. protulit enim magnitudo populi Romani ultra Rhenum ultraque veteres terminos imperii reverentiam. ita sede finibusque in sua ripa, mente animoque nobiscum agunt, cetera 15 similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terrae suae solo et caelo acrius animantur.

non numeraverim inter Germaniae populos, quamquam trans Rhenum Danuviumque consederint, eos qui decumates agros exer- 20

2. batáui *A*, batauii *BC*.   3. chattorum *C*:
^hc^h attorum *B*, cattorum *A*.   populis *C*.   11. mattiacorum *C*.
16. batáuis *A*.   19. danuviumque *C*: danubiumque *AB*.   20. decumathes *B*.

cent. levissimus quisque Gallorum et inopia
audax dubiae possessionis solum occupavere;
mox limite acto promotisque praesidiis sinus
imperii et pars provinciae habentur.

- 0 ultra hos Catti initium sedis ab Hercynio
saltu incohant, non ita effusis ac palustribus
locis ut ceterae civitates in quas Germania
patescit: durant siquidem colles, paulatim ra-
rescunt, et Chattos suos saltus Hercynius pro-
sequitur simul atque deponit. duriora genti
corpora, stricti artus, minax vultus et maior
animi vigor. multum, ut inter Germanos, rati-
onis ac sollertiae: praeponere electos, audire
5 praepositos, nosse ordines, intellegere occa-
siones, differre impetus, disponere diem, val-
lare noctem, fortunam inter dubia, virtutem
inter certa numerare, quodque rarissimum nec

1. levissimus que C.   5. ultra C et corr A:
ulera B et pr A.   chatti B: catti AC.   hircy-
nio A, hercinio C, hircynio B.   6. incohant B:
inchoant C et corr A, inchoatur pr A.   8. du-
rans pr A.   rarerescunt A, rarescere C.   9. chat-
tos B: cattos A, cactos C.   hercinus AC, hircy-
atque
nius B.   10. ac A, atque C, ac B.   14. nos-
ce C.   intelligere A(BC?).

nisi Romanae disciplinae concessum, plus reponere in duce quam in exercitu. omne robur in pedite, quem super arma ferramentis quoque et copiis onerant: alios ad proelium ire videas, Chattos ad bellum. rari excursus 5 et fortuita pugna. equestrium sane virium id proprium, cito parare victoriam, cito cedere: velocitas iuxta formidinem, cunctatio prior 31 constantiae est. et aliis Germanorum populis usurpatum raro et privata cuiusque audentia 10 apud Chattos in consensum vertit, ut primum adoleverint, crinem barbamque submittere nec nisi hoste caeso exuere votivum obligatumque virtuti oris habitum. super sanguinem et spolia revelant frontem, seque tum demum pretia 15 nascendi rettulisse dignosque patria ac parentibus ferunt. ignavis et imbellibus manet squalor. fortissimus quisque ferreum insuper anulum (ignominiosum id genti) velut vinculum

f ratione

1. romanę A, romane B, rōe C.	4. honorant C.
5. chattos BC: cattsos A.	raro C.
8. iusta A. propiora C.	10. raro AC:
rara B.	11. chattos B: cattsos C, cattsos A.
16. noscendi B, noscendi AC.	retulisse libri.

gestat, donec se caede hostis absolvat. plurimis Chattorum hic placet habitus, iamque cae-
nent insignes et hostibus simul suisque mon-
strati. omnium penes hos initia pugnarum,
5 haec prima semper acies, visu nova. nam
ne in pace quidem vultu mitiore mansuescunt.
nulli domus aut ager aut aliqua cura: prout ad
quemque venere aluntur, prodigi alieni, con-
temptores sui, donec exanguis senectus tam
10 durae virtuti impares faciat.

32 proximi Chattis certum iam alveo Rhenum
quique terminus esse sufficiat Usipi ac Ten-
cteri colunt. Tencteri super solitum bello-
rum decus equestris disciplinae arte praecel-
15 lunt, nec maior apud Chattos peditum laus
quam Tencteris equitum. sic instituere ma-
iores; posterius imitantur. hi lusus infantium,
haec iuvenum aemulatio; perseverant senes.
inter familiam et penates et iura successio-
20 num equi traduntur: excipit filius non ut ce-

- at
1. absoluerit <i>A.</i>	2. chattorum <i>BC</i> : catto-		
rum <i>A.</i>	3. et <i>om pr A.</i>	6. cultu <i>C.</i>	7. ^c fura <i>A.</i>
9. exanguis <i>A.</i>	11. chattis <i>BC</i> : catts <i>A.</i>		
15. catts <i>A.</i>			

nii et Chasuarii cludunt aliaeque gentes haud
perinde memoratae, a fronte Frisii excipiunt.
maioribus minoribusque Frisiis vocabulum est
ex modo virium. utraeque nationes usque ad
5 Oceanum Rheno praetexuntur ambiuntque im-
mensos insuper lacus et Romanis classibus na-
vigatos. ipsum quin etiam Oceanum illa temp-
tavimus: et superesse adhuc Herculis colum-
nas fama volgavit, sive adiit Hercules seu
10 quidquid ubique magnificentum est in claritatem
eius referre consensimus. nec defuit audentia
Druso Germanico: sed obstitit Oceanus in se
simul atque in Herculem inquiri. mox nemo
temptavit, sanctiusque ac reverentius visum
15 de actis deorum credere quam scire.
35 hactenus in occidentem Germaniam novi-
mus. in septentrionem ingenti flexu redit.
ac primo statim Chaucorum gens, quamquam

1. Chasuarii *inpressi non nulli*: tasuarii *A*,
thasuarii *B*, occasuarii *CP* cludunt *BC*: clūdunt
A. 2. frisii *B*: frisii *A*, frisci *C*. 3. frisiis
A, frisis *B*: friscis *C*. 7. tētauimus *A(BCP)*
9. uolgavit *BC*: vulgavit *A*. 10. magnifi-
cum *AC*: magnum *margo A*, magnus *B*. 14. ten-
tauit *A(BCP)*. 18. chaucorum *BC*: caucorum *A*.

incipiat a Frisiis ac partem litoris occupet, omnium quas exposui gentium lateribus optenditur, donec in Chattos usque sinuetur. tam immensum terrarum spatium non tenent tantum Chauca, sed et implent, populus inter 5 Germanos nobilissimus quique magnitudinem suam malit iustitia tueri. sine cupiditate, sine impotentia, quieti secretique nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniiis populantur. id praecipuum virtutis ac virium argumentum 10 est, quod ut superiores agant non per iniurias assequuntur. prompta tamen omnibus arma ac, si res poscat, exercitus, plurimum virorum equorumque; et quiescentibus eadem fama.

36 in latere Chaucorum Chattorumque Cherusci nimiam ac marcentem diu pacem inaccessi nutrierunt: idque iucundius quam tutius fuit, quia inter inpotentes et validos falso

1. frisis ABC.	2. optenditur A: obtenditur tam
B. obtendere C.	3. catts A. nam A, tam
C, nam B.	5. cauci C.
A, malint et hinc malit corr A, malit C.	7. maluit B et pr
8. quietus C.	9. lociniis C.
12. assequantur C.	15. cattorumque A.
ac BC: et A.	17. iocundius C?
18. inpotentes A: impotentes BC?	

quiescas; ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt. ita qui olim boni aequique Cherusci, nunc inertes ac stulti vocantur, Chattis victoribus fortuna in sapientiam cessit. tracti ruina Cheruscorum et Fosi, contermina gens: adversarum rerum ex aequo socii sunt, cum in secundis minores fuissent.

7 eundem Germaniae sinum proximi Oceano
10 Cimbri tenent, parva nunc civitas, sed gloria ingens. veterisque famae lata vestigia manent, utraque ripa castra ac spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis et tam magni exitus fidem. sescentimum et
15 quadragesimum annum urbs nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt arma, Caecilio Metello ac Papirio Carbone consuli-

2. nomina *Puteolanus*: nomine *ABC*. 3. in-
hertes *C*. 4. catts *A*. 5. tracti *libri non*
nulli: tacti *ABC*. cheruscorum *A*: cherschorum

B, eleu^u sorum *C?* 6. fosi *C*: fūsi *A*, fusi *B*.
aduersariis

aduersarum rerum *AB*, aduersarium rerum *C*.
9. sinum *BC*: situm *A*. 10. cimbr *BC*:
cymbri *A*. 12. ambitum *BC*. 14. sescentesi-
mum *A* (*BC?*). 17. ac *BC*: et *A*. papirio
C? ^Fapirio *A*, sapirio *B*.

bus. ex quo si ad alterum imperatoris Traiani consulatum computemus, ducenti ferme et decem anni colliguntur. tamdiu Germania vincitur. medio tam longi aevi spatio multa invicem damna. non Samnis, non Poeni, non Hispaniae Galliaeve, ne Parthi quidem saepius admonuere. quippe regno Arsacis acrior est Germanorum libertas. quid enim aliud nobis quam caedem Crassi amisso et ipse Pacoro infra Ventidium deiectus oriens obiecerit? at Germani Carbone et Cassio et Scauro Aurelio et Servilio Caepione, Cn. quoque Manlio fuis vel captis quinque simul consularis exercitus populo Romano, Varum trisque cum eo legiones etiam Caesari abstulerunt; nec impune C. Marius in Italia, divus Iulius in Gallia, Drusus ac Nero et Germanicus in suis eos sedibus perculerunt. mox ingentes C. Caesaris minae in ludibrium versae. inde otium,

4. tam *pr A.* 9. et ipse *libri non nulli:*
et ipso et ipse *ABC.* 11. et L. Cassio *Ritterus.*
12. Cn. *Ernestius:* Marco *ABC.* 14. populi
romani *BC et pr A.* populo romani *corr A.* tris-
que *A:* tresque *BC.* 15. caesari *A:* caesaris *BC.*
18. absperculerunt *pr A.* C. Caesaris
— nostrae om C.

donec occasione discordiae nostrae et civiliū
armorū expugnatis legionū hibernis etiā
Gallias affectavere; ac rursus inde pulsi pro-
ximis temporibus triumphati magis quam vic-
5 ti sunt.

8 nunc de Suebis dicendum est, quorum non
una, ut Chattorum Tencterorumve, gens: ma-
iorem enim Germaniae partem optinent, pro-
priis adhuc nationibus nominibusque discreti,
10 quamquam in commune Suebi vocentur. in-
signe gentis obliquare crinem nodoque sub-
stringere. sic Suebi a ceteris Germanis, sic
Sueborum ingenui a servis separantur. in aliis
gentibus, seu cognatione aliqua Sueborum seu,
15 quod saepe accidit, imitatione, rarum et intra
iuventae spatium, apud Suebos usque ad ca-
nitiam, horrentem capillum retro sequuntur:

3. ac rursus inde pulsi in proximis *A*. ac rur-
1 nam
sus pulsi inde proximis *B*, ac et expulsi inde proxi-
mis *C*. 6. sueuis *ABC*. 10. quamquam *BC*:
quam^{uis} *A*. sueui *ABC*. 12. sueui *ABC*.
13. 14. sueuorum *ABC*. 17. retro sequun-
tur *AB*, retro sequentem *C*. *fortasse* retrosum agunt.
Lachmannus recurvant.

ac saepe in ipso solo vertici religatur; principes et ornatorem habent. ea cura formae, sed innoxia: neque enim ut ament amenturve, in altitudinem quandam et terrorem adituri bella comptius hostium oculis ornantur. 5

39 vetustissimos se nobilissimosque Sueborum Semnones memorant. fides antiquitatis religione firmatur. stato tempore in silvam auguriis patrum et prisca formidine sacram omnes eiusdem sanguinis populi legationibus coeunt 10 caesoque publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. est et alia luco reverentia: nemo nisi vinculo ligatus ingreditur, ut minor et potestatem numinis prae se ferens. si forte prolapsus est, attolli et insurgere haud 15

- solo | ipso
1. in ipso uertice *A*, in solo uertice *B*, in ipsa uertice *C*. vertici *Lachmannus*. religatur *AB*: ligant *C*.   3. innoxia *Muretus*: innoxie *ABC*.
5. comptius *Lachmannus*: compti ut *ABC*. arm
ornantur *A*, armantur *B* (*C?*).   6. uetustissimo *C*.   sueuorum *ABC*.   7. ^mseñones *A*,
| señones
semones *B*, semones *C*.   8. augurii *C*.   9. patrum corr *A*: patrium *B* (*C?*) et pr *A*.   sacram *A*: sacram *BC*.   omnes, supra adscripto | nominis | numinis, *B*.   15. plapsus *A*.

fluminibus aut silvis muniuntur. nec quicquam notabile in singulis, nisi quod in commune Nerthum, id est Terram matrem, colunt eamque intervenire rebus hominum, invehi populis arbitrantur. est in insula Oceani castum nemus, dicatumque in eo vehiculum, veste contactum. attingere uni sacerdoti concessum. is adesse penetrati deam intellegit vectamque bubus feminis multa cum veneratione prosequitur. laeti tunc dies, festa loca quaecumque adventu hospitioque dignatur. non bella ineunt, non arma sumunt; clausum omne ferrum; pax et quies tunc tantum amata, tunc tantum nota, donec idem sacerdos satiatam conversatione mortalium deam templo reddat. mox vehiculum et vestes et, si credere velis, numen ipsum secreto lacu abluitur. servi ministrant, quos statim idem lacus haurit. arcanus hinc terror sanctaque ignorantia, quid sit illud quod tantum perituri vident.

3. neithum ^rA, neithum B, ne^uthum C.

4. populis BC: propriis C. 5. castrum C.

6. eo *Rhenanus*: ea ABC. 8. intelligit *libri*.

13. amata, tunc tantum nota *Lachmannus*: nota tunc (item C) tantum amata ABC. 17. nomen A.

et haec quidem pars Sueborum in secretiora Germaniae porrigitur. proprior (ut, quomodo paulo ante Rhenum, sic nunc Danuvium sequar) Hermundurorum civitas, fida Romanis: eoque solis Germanorum non in ripa commercium, sed penitus atque in splendidissima Raetiae provinciae colonia. passim sine custode transeunt; et cum ceteris gentibus arma modo castraque nostra ostendamus, his domos villasque patefecimus non concupiscentibus. in Hermunduris Albis oritur, flumen inclitum et notum olim; nunc tantum auditur.

iuxta Hermunduros Naristi ac deinde Marcomani et Quadi agunt. praecipua Marcomanorum gloria viresque, atque etiam ipsa sedes pulsis olim Boiis virtute parta. nec

1. pars uerborum *ABC*: *correzit Rhenanus*.
3. danuuium *BC*: danubium *A*.
4. hermondurorum *C*.
7. rhetiꝯ *A*.
- passim sine *AB*: passim et sine *C*.
9. ostendamus *A*: *ōndamus B*, *offedamus C*.
13. iusta *A*.
- hermunduros *C*.
- naristi *AB*: maristi *C*, narisci *margo A*.
- marcomani *BC*: marcomāni *pr A*, marcomāni *corr A*.
14. marcomanorum *ABC*.
15. etiam ipsa *A*: ipsa etiam *BC*.
16. boiis *A*: bois *BC*.
- parta *C*: parata *AB*.

Naristi Quadive degenerant. eaque Germaniae velut frons est, quatenus Danuvio praecingitur. Marcomanis Quadisque usque ad nostram memoriam reges manserunt ex gente ipsorum, nobile Marobodui et Tudri genus: iam et externos patiuntur; sed vis et potentia regibus ex auctoritate Romana. raro armis nostris, saepius pecunia iuvantur, nec minus valent.

- 43** retro Marsigni Cotini Osi Buri terga Marcomanorum Quadorumque claudunt. e quibus Marsigni et Buri sermone cultuque Suebos referunt: Cotinos Gallica, Osos Pannonica lingua coarguit non esse Germanos, et quod tributa patiuntur. partem tributorum Sarmatae, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Cotini, quo magis pudeat, et ferrum effodiunt.

2. danuio BC: danubio A. praecingitur
 Tagmannus: peragitur ABC. 3. marcomanis BC
 et corr A, marcomanis pr A. quadis ue C.
 4. manserunt AC: mansere B. 5. marobodui
 A: marabodui B, marobodtui C. 6. iam etiam A?
 10. gotini A(BCP). burii C. marcomanorum B et corr A: marcomānorum pr A, marchomanorum C. 12. sueuos ABC. 13. gotinos ABC. 17. cotini C: gotini AB.

omnesque hi populi pauca campestrium, ceterum saltus et vertices montium iugumque insederunt. dirimit enim scinditque Suebiam continuum montium iugum, ultra quod plurimae gentes agunt. ex quibus latissime patet Lygiorum nomen in plures civitates diffusum. valentissimas nominasse sufficiet, Harios Helveconas Manimos Elisios Nahanarvalos. apud Nahanarvalos antiquae religionis lucus ostenditur. praesidet sacerdos muliebri ornatu, sed deos interpretatione Romana Castorem Pollucemque memorant. ea vis numini; nomen Alcis. nulla simulacra, nullum peregrinae superstitionis vestigium: ut fratres tamen, ut iuvenes venerantur. ceterum Harii super vires, quibus enumeratos paulo ante populos ante-

2. iugumque *delendum esse censuit Acidalius.*

3. sueviam *ABC.* 6. legiorum *A.* legiorum

B, leugiorum *C.* 7. helueconas *A:* heluetotas *B,* elueconas *C.* 8. elisios *A:* helysios *C.* na-

hanarualos *C:* nahanarualos *B,* naharualos *A.* 9. naharualos *ABC.* regionis *C.* 12. memorant *BC:* nominat memorat *A.* 13. alcis *BC:* aleis *A.*

15. alii *ABC.*

cedunt, truces insitae feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra scuta, tincta corpora; atras ad proelia noctes legunt ipsaque formidine atque umbra feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hostium sustinente novum ac velut infernum aspectum: nam primi in omnibus proeliis oculi vincuntur. trans Lygios Gotones regnantur, paulo iam adductius quam ceterae Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. protinus deinde ab Oceano Rugii et Lemovii. omniumque harum gentium insigne rotunda scuta, breves gladii et erga reges obsequium.

44 Suionum hinc civitates, ipso in Oceano, praeter viros armaque classibus valent. forma navium eo differt quod utrinque prora paratam semper appulsui frontem agit. nec velis ministrant nec remos in ordinem lateribus

1. truces *Beroaldus*: trucis BC, truciſ A.
 3. preliis C. 7. lygios BC: ligios A.
 8. gothones ABC. regnantur BC: regnant A.
 10. protenus B. 11. lemouii BC: lemo^{li}vii A.
 14. ipso^o C, ipse A, ipse B. oceano BC: oceanum A.
 17. fronte C. ministrant libri: *correxerit Lipsius.*

adiungunt: solutum, ut in quibusdam flumi-
num, et mutabile, ut res poscit, hinc vel illinc
remigium. est apud illos et opibus honos;
eoque unus imperitat, nullis iam exceptionibus,
5 non precario iure parendi. nec arma, ut apud
ceteros Germanos, in promiscuo, sed clausa
sub custode, et quidem servo, quia subitos
hostium incursus prohibet Oceanus, otiosae
porro armatorum manus facile lasciviunt: enim-
10 vero neque nobilem neque ingenuum, ne liberti-
num quidem armis praeponere regia utilitas est.
45 trans Suionas aliud mare, pigrum ac prope
immutum, quo cingi cludique terrarum orbem
hinc fides quod extremus cadentis iam solis
15 fulgor in ortum edurat adeo clarus ut sidera
hebetet. sonum insuper emergentis audiri for-
masque deorum et radios capitis aspici per-
suasio adicit. illuc usque et fama vera tan-
tum natura.
20 ergo iam dextro Suebici maris litore

8. otiosae *Colerus*: ociosa *AB*, occiosa *C*.
12. suionas *BC*: suiones *A*. 15. ortum *AB*:
ortus *C*. 16. emergentis *om C*. formas *C*.
formaeque decorem *Heinsius*. 18. adicit *ABC*.
sueuici   i sueuici
20. s^euici *A*, saeuici *B*, saeuici *C*, suionici *margo A*.

Aestiorum gentes adluuntur; quibus ritus habitusque Sueborum, lingua Britannicae propior. matrem deum venerantur. insigne superstitionis formas aprorum gestant: id pro armis omniumque tutela securum deae cultorem etiam inter hostis praestat. rarus ferri, frequens fustium usus. frumenta ceterosque fructus patientius quam pro solita Germanorum inertia laborant. sed et mare scrutantur ac soli omnium succinum, quod ipsi glesum vocant, inter vada atque in ipso litore legunt. nec quae natura quaeve ratio gignat, ut barbaris, quaesitum compertumve; diu quin etiam inter cetera eiectamenta maris iacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. ipsis in nullo usu: rude legitur, informe perfertur, pretiumque mirantes accipiunt. succum tamen arborum esse intellegas, quia terrena quaedam atque etiam volucra animalia plerumque interlucent, quae implicata humore mox durescente materia

eflu

1. aestiorum BC: estiorum A. adluuntur C:
abluuntur AB. 2. sueuorum ABC. 4. omnique

Lipsius et codex Turicensis. 6. ostis A, hostes BC.

9. succinum BC: succinum A. 12. gignit C.

17. succum B: succum AC. intelligas ABC.

cluduntur. fecundiora igitur nemora lucosque,
 sicut orientis secretis, ubi tura balsamaque
 sudantur, ita occidentis insulis terrisque inesse
 crediderim; quae vicini solis radiis expressa
 5 atque liquentia in proximum mare labuntur
 ac vi tempestatum in adversa litora exundant.
 si naturam sucini admoto igni temptes, in
 modum taedae accenditur alitque flammam
 pinguem et olentem; mox ut in picem resi-
 10 namve lentescit.

Suionibus Sithonum gentes continuantur.
 cetera similes uno differunt quod femina do-
 minatur: in tantum non modo a libertate,
 sed etiam a servitute degenerant.

46 hic Suebiae finis. Peucinatorum Venetorum-

3. sudantur *BC*: sudant *A*. 4. radius *ABC*.
 expressa, ea regelantia *Lachmannus*. 6. ex-
 dant *C*. 7. sucini *BC*: succini *A*. igni *A*:
 igne *BC*. tentes *A(BC?)*. 11. siuionibus *B*.
 sithonum *et in margine* sithones *A*: sithonum *BC*.
 tes
 gentes *C*: gens *A*, gens *B*. continuatur *B*.
 12. differuntur *C*. 14. degenerant *BC*:
 nerant } *sueuē*
 degeneratur *A*. 15. hic sueuie (*sueuie B*) fines
BC, hi *sueuie* fines *A*. finis *Puteolanus*. peucino-
 curo } *curo*
 rum *C*: peucinatorum *et in margine* peucini *A*, peuci-
 norum *B*. uenethorumque *B*.

que et Fennorum nationes Germanis an Sarmatis ascribam dubito: quamquam Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, sermone cultu sede ac domiciliis ut Germani agunt. sordes omnium ac torpor procerum: conubiis mixtis 5 non nihil in Sarmatarum habitum foedantur. Veneti multum ex moribus traxerunt: nam quidquid inter Peucinos Fennosque silvarum ac montium erigitur latrociniis pererrant. hi tamen inter Germanos potius referuntur, quia 10 et domos figunt et scuta gestant et pedum usu ac pernecitate gaudent: quae omnia diversa Sarmatis sunt in plaustro equoque viventibus. Fennis mira feritas, foeda paupertas: non arma, non equi, non penates; victui 13 herba, vestitui pelles, cubile humus; solae in sagittis spes, quas inopia ferri ossibus asperant. idemque venatus viros pariter ac feminas alit: passim enim comitantur partemque praedae

1. fennorum et in margine l fennorum C.

4 — 13. domiciliis ††† sunt in plaustro C.

5. connubiis A(BP)   mistos A, mistos an mixtos B.   7. uenethi B.   8. quicquid A.

11. figunt A: fingunt B.   pedum Lipsius:

pedum B et pr A, peditum corr A.   14. tonis C.

petunt. nec aliud infantibus ferarum imbri-
umque suffugium quam ut in aliquo ramorum
nexu contegantur. huc redeunt iuvenes, hoc
senum receptaculum. sed beatius arbitrantur
5 quam ingemere agris, inlaborare domibus,
suas. alienasque fortunas spe metuque versare.
securi adversus homines, securi adversus deos,
rem difficillimam assecuti sunt, ut illis ne voto
quidem opus esset. cetera iam fabulosa: Hel-
0 lusios et Oxionas ora hominum vultusque, cor-
pora atque artus ferarum gerere. quod ego
ut incompertum in medium relinquam.

1. hymbriumque *BC*.   3. h^oc senum *A*.
5. illaborare *BC*.   8. difficillimam *C*: difficilem
    } etionas
AB.   10. oxionas *AB*, exionas *C*.   vultusque
B: vultusque *A*; ultusque *C*.   et corpora *BC*?
-

IMPRESSIT BEROLINI CAROLVS SCHVLITZE.
